Din Duminică în Duminică

PENTRU EI...

Intr'una era cu privirile pe copii. Gândul lor nu îi mai lăsa nici o clipă de pace. Mereu se ducea cu ei, ori şi unde, făcându-le toate placurile, uitându-şi anii din cârcă, şi suferinţele trecute, căutând să le scormonească jocuri noui, dându-se tumba cu ei pe covor şi lăsându-i să-şi vire mănuţele în barba lui, numai şi numai să-i înveselească.

Purtau pe frunte valul unei triste ce-l amăra pe bătrân. De aceea era dus cu gândul la ei şi de aceea toate privirile se aţintise pe ţeasta lui pleşuvă, pe barba-i albă de patriarh, de par'că ar fi aşteptat cu toţii numai un semn, din partea lui, ca să-i dea brînci inimii şi să părăsească petrecerea.

El, însă, par'că nu ar fi fost la nunta fetii lui, trecea de colo până colo, nepăsător, aproape absent, căutând din ochi copiii — orfanii celei duse.

Nimeni nu a putut să afle ceea ce a fost cu adevărat. Totul rămânea într'o ceaţă de mister şi de bizarerii ce te fac să te duci cu gândul la vre-un capitol de roman şi, în ori ce caz, la ceva ireal, de domeniul închipuirei.

Nicu Jordea intrase de tânăr în diplomaţie, creindu-şi repede o faimă, invidiată, cu drept cuvânt, în lumea învârtitorilor de formule sibilice din catehismul bunului intrigant.

Iar, în plină asceză, când toţi s'aşteptau să-l vadă trecând la vre-un post de frunte, pieri deodată, refugiindu-se la ţară, şi evitând viaţa rafinată a saloanelor, sătul până în fundul sufletului de toate binefacerile vieţii „mondene" şi perzându-şi urma deabinele într'un cătun, din fundul Moldovei, unde avea o sfoară de moşie, de care hotări să-şi vadă singur.

Vestea acestei brusce schimbări în viaţa omului de lume de până mai ieri, făcu ocolul saloanelor, uimindu-i pe toţi ceice cunoşteau felul de a fi şi sensibilitatea excesivă a celui dispărut din viaţa „mondenă".

Urmă o clipă de lumină.

Un magistrat de prin partea locului, fost coleg de şcoală cu Jordea, ridică un colţ al vălului ce acoperea ciudata transformare a fostului diplomat.

Se află, astfel, că Jordea îşi trecea o bună parte din vreme în tovărăşia celor două fete ale unui boernaş scăpătat — Iorgu Dumbrăveanu — vecin de moşie. Şi merse vestea şi mai repede despre romanul lui sentimental şi de căsătoria lui cu fata lui Dumbrăveanu. Şi totul fuse dat uitării şi mai repede.

Iar după cinci ani de căsnicie, iarăş ceva nou. Vechiul preţuitor al vieţei selecte îşi aduse aminte de deprinderile de mai înainte, stabilindu-se în Capitală împreună cu soţia şi cei doi copii ai lor

O veche legătură sentimentală a lui fu numai decât pusă pe tapet, clevetindu-se peste tot, făcându-se rămăşaguri, sau prezicându-se câte ceva.

— Nu v'am spus eu, că n-o să rabde multă vreme mojicile ţoapei? Ehe! mi-a spus mie cineva foarte de aproape cu el că n-o poate suferi... Ştii, îşi pregăteşte, bietul de el, terenul!... Şi draga de Alice cât îl iubeşte! Nu că mi-e vară. Da, ştii, nu se putea...

Jordea, însă, spre consternarea tuturor amatorilor de bârfeli şi scandaluri, nu îşi deschise salonul. Nici o faţă aleasă n'avu ocazia s'alerge de colo până colo, nemai putând de fericire c'a aflat, în sfârşit! Şi nici el şi soţia lui nu bătură pragul nimănui, spre dezolarea tuturor celor ce voiau să vadă şi să audă câte ceva despre ei.

Şi atunci svonul sinuciderii fostului diplomat căzu ca un trăsnet, fără să i se poată da nici o explicaţie, fără să se poată şti nimic limpede. Iar formula obişnuită a evadării din viaţă — neurastenia — fu rostită la timp, spre a curma toate clevetirile.

Bătrânul Dumbrăveanu veni cu fata lui cea mică lângă nefericita văduvă. Insă nici cuvântul lui, nici dragostea pentru cei doi copii, un băeţel şi o fetiţă, nu o puteră desface de păienjenişul durerilor ce o copleşiseră.

In seara zilei parastasului de 6 săptămâni, dela moartea soţului ei, îşi sărută copiii ceva mai înviorată, când îi culcă, de îi mai veni inima la loc bătrânului.

Iar a doua zi în zori, o găsiră şi pe ea încremenită, cu tâmpla străpunsă, pe acelaş jeţ unde îşi curmase firul vieţii şi soţul ei.

Copleşit de atâta noian de dureri, căzute peste el, bătrânul simţi că nu mai poate să o ducă multă vreme.

Şi, într'o supremă reculegere, îşi îndreptă preocupările asupra orfanilor celei pierdute pentru totdeauna. Nu mai trăia decât prin ei şi pentru ei.

L-auzeai în orice clipă:

— Unde-i Nicuşor? Ce face Angela?

Iar copiii, firavi din cale afară, purtând în paloarea chipului lor pecetea durerii nespuse ce le împleticise întâii paşi în viaţă, adusese cu ei tristeţea în vechea casă părintească, un fel de prevestire rea...

Nu îşi spuneau mai nimic, atât de bine se înţelegeau din priviri. Iar când rosteau câte ceva, deabia şopteau cuvintele, stăpâniţi, par'că, de o teamă neînţeleasă.

Deaceea suferea bătrânul, tremurându-i barba când îi chema pe copii:

— Nicuşor! Angelico! — dragii moşului...

Şi după atâţia ani de amărăciuni cumplite, în seara nunţii celeilalte fete a lui, Iorgu Dumbrăveanu, aproape nepăsător faţă de tot ce-l înconjura, colinda saloanele şi toate încăperile, neliniştit, aruncând peste tot priviri,

— Unde-s? Nu vreţi să-mi spuneţi?

Dădu, în sfârşit, peste ei, într'o cămăruţă întunecoasă, în care nu intra decât rareori.

Copiii, ţinându-se de mijloc răsfoiau un album de fotografii, de pe biroul tatălui lor.

— Aci eraţi?

Şi după ce îi mângâie şi îi sărută cu patimă, moşul porni printre oaspeţi, cu copiii de mână.

Iar imputării ce-i făcu o rudă:

— Ei, şi mata, nene Iorgule, prea îi răsfeţi!

Bătrânul răspunse dârz:

— Nu-s sânge din sângele meu, şi carne din carnea mea? Ce m'aş fi făcut fără ei, puii bunicului, pui?!

Şi o umbră îi întuneca faţa.

Se sili, însă, să pară ceva mai vesel, în seara aceea. Ba, în timpul ospăţului nupţial, când se încălzirâ cu toţii şi urările gălăgăiau fără sfârşit, ca şi şampania ce spumega în cupe, moşul îşi dete drumul inimii, menind de fericire, cu tâlcul adânc al unui prooroc.

Petrecerea era în toiu şi veselia nu mai cunoştea margini. Urările şi glumele se ciocneau, odată cu paharele golite într'una, îmbiindu-se, într'o lărmuială de veselie făr' de seamăn, cu cântecul înveselitor al lăutarilor.

Petrecea dura fără saţ.

Deodată Dumbrăveanu îşi înalţă capul de profet, căutând din priviri copiii. Şi când dete peste ei, într'un colţ dela celălalt capăt al mesei, rămase cu faţa întoarsă spre ei.

Glasurile amuţiră şi arcuşurile încremeniră pe coarde, ca la un semnal dat de cine ştie cine din jurul acestei mese a veseliei.

Şi în liniştea ce se întinsese între toţi se ridică băeţelul, învăluindu-i pe toţi cu uitătura lui tristă şi în mână cu paharul de care nu îşi lipise gura rosti:

— E frumos, boeri dumneavoastră, este foarte frumos să vă meniţi unii alţora de fericire şi de sănătate. Aşa e obiceiul şi aşa faceţi...

Şi întorcându-se cu faţa spre sora lui:

— Nouă, însă, dragă surioară, n'are cine ne meni nici de fericire, nici de sănătate... De aceea eu o să închin pentru tine şi tu pentru mine!

Moşul isbucni în hohote de plâns şi nuntaşii se ridicară unii după alţii, dela masă, ne mai având nimeni chef de nimic, sunându-le toturora în urechi cuvintele cu tâlc ale copilului...

N. PORA

Strofe pentru Domniţa adormită

Intâi s'a deschis o poartă şi-apoi au căzut tăceri multe şi grele.
Cineva aştepta sus — acolo — undeva, printre stele, să răsădească flori albe şi să mântuie poveri.

Poarta a'ncremenit, prăbuşită sub colilii.
In jur cântau rugile — veşnicii.

Domniţa adormită, mai albă decât crinul,
s'a ridicat o clipă, şi-a limpezit suspinul,
şi-a spus zâmbind luminei ce-i picura de sus :
— Viu ! !.
...Cuvântul s'a fost stins, încet, ca un apus.

...Şi bolţile-au tăiat în larguri, cărare largă de lumină.
Peste pământuri plângeau norii, destinul negru de regină.

Domniţa şi-a rotit tot cerul privirilor înrourate,
a surâs florilor,
pământului, mărilor,
şi-a strâns amintirile ca'ntr'o glastră
şi când semnul vânăt i-a bătut, lung, în fereastră
a plecat !.

Plecarea i-a fost ca'ntr'o poveste bătrână :
a venit Maica Precista şi-a luat-o de mână.

DAN BĂLŢEANU

PSALMI NOUI

Sufletul

umbrit de durere vrăjmaşă coborî prin tainele serii viorii pe apa mării legănată de visuri şi, plânse. Şi uşurându-şi povara suspină grăind :

— „Ce greşeli de moarte mi-a prilejuit inima hoinară, ori ce păcate mi-au hărăzit spre ispăşire strămoşii, o Doamne, de mă înfrunţi în fiece clipă cu asprimea dreptăţii tale ?

„Doar nici o undă de bucurie nu se apropie curată de uşa mea: prin surâsurile de farmec ale ei fulgeră limbile de foc ale chinului.

„Din geana zilei prietene soarele-frate abia de-şi trimite desmierdările razelor, să-mi mângâie prispa casei şi nouri duşmani năvălesc din ascunzişurile întunecate ale munţilor şi-mi fură sărutul de bucurie al luminei...

„Şi dacă flori umile îndrăznesc să-mi cădelniţeze cu miresmele lor de dragoste altarul dorurilor, duhul de otravă al răutăţilor, ce mă pasc din margine de drum, le veştejeşte fără de vreme şi icoana nestatorniciei îmi încinge fiinţa cu fiorii gheţurilor veşnice.

„Sub fereastră, din tufă de trandafir, privighetoarea îmi cântă bucuriile pământului. Dar cântarea ei o tulbură invidia vecinilor, cari sburătoresc păsăruica de culoarea dimineţii cu pietrile ucigaşe din ogrăzile lor. Şi nu rareori sburăturile lor se pripăşesc, prin fereastra deschisă, în liniştea cămăruţei mele.

„Iar când luna îndrăgostită coboară să sărute apele mării şi-şi picură mila şi în valurile inimii, temerile morţii îşi fâlfâie aripele în jurul casei mele.

„Ce-am păcătuit, Doamne, de nu-mi îngădui seninul bucuriei neprihănit de umbra durerii... de nu-mi dăruieşti clipa de fericire curată, unda de veselie sănătoasă, în care să-mi adâncesc fiinţa ca în apele vii ale izvorului de tămăduire ?"...

Şi în taina serii viorii nimeni nu asculta suspinul de desnădejde al sufletului coborît pe sânul mării legănată de visuri. Doar o stea clipia neliniştită din geana-i de argint... Poate era steaua mea... Plângea şi ea.

Căci sufletul plânse încă multă vreme în singurătatea apelor tăcute şi lacrimile lui se înşirau, ca boabe mărunte de mărgăritar, pe razele lunei; se urcau spre cealaltă albastră mare, a văzduhului, se înălţau să sărute tronul Stăpânului...

Voi, prietenilor de pe malurile râurilor repezi, nu surprindeţi în lumina lunei, în vraja serilor, sclipirea lacrimilor mele ? Şi nu simţiţi, în clipe stinghere, umbra durerii mele în dorurile voastre înlăcrimate...?

Stăpâne,

limpezimea graiurilor tale mă înfioară. Ele sunt mai curate decât apele izvoarelor de munte şi mai simple decât floarea crinului din brazda umilă. Ele nu se aseamănă înţelepciunii încâlcite şi nici evlaviei făţarnice a celor ce slăvindu-Te se ispitesc a ne grăi despre Tine.

Ascult cucernic, înţelegând până'n adâncime, rugăciunea caldă ce se desprinde de freamătul fraged al pomilor înfloriţi în podoaba nădejdilor de mărire.

Da, inima mea ascultă smerită graiul cuminte al firului de grâu ce-şi înalţă dornic spicul spre lumina tărilor veşnice şi se deschide, covârşită de fericire, asemenea unui mugur de floare umbrită de visuri senine; doar sunt pătruns de lumina cunoştinţei, că truditul meu suflet se adapă la izvorul cel plin de taină şi hrănitor de vieţi, al Dumnezeirii Tale.

Da, graiurile Tale, mai dornice decât paserile pustietăţilor de ghiaţă, adulmecă stăruitoare căldura primăvăratică a inimii mele înmugurite, bucuroase să-şi clădească cuib de odihnă în sufletul meu obidit, pentru a-mi lumina cărările vieţii.

Iar eu, inimă şi suflet, înfiorat de nădejdea fericirii, făgăduită în marginea începutului, aştept îmbrăţişat de neastâmpăr sosirea primăverii, înflorită de nădejdile învierii.

Z. SANDU

JAK

Doamna Dacian, afundată într'un fotoliu, îşi lustruia unghiile aşteptându-şi soţul. Era târziu şi d. Dacian nu venise încă acasă. Privea din când în când dealungul bulevardului. O mişcare deosebită. Lume, lume multă, care striga ura, trăiască Franţa, jos Germania.

Doamna atingea uşor cu *polisoarul* unghiile-i roze şi delicate.

De pe glaful ferestrei, Jak îi urmăreşte mişcările şi o îngână, frecându-şi pumnii strânşi unul de altul. Jak este un mic maimuţoi, un orangutang.

Zgomotul străzii îl neliniştește. Îşi mişcă nervos faţa, ridică sprâncenile, îşi întinde gura până la urechi, strâmbă din nas, apoi priveşte şi el dealungul bulevardului zgomotos. Deodată figura-i rămâne nemişcată, par'că se gândeşte şi devine trist.

La fiecare târâit al soneriei întoarce ochii în spre intrare şi ascultă, cu fruntea încreţită, să vadă cine a sunat. Jak aşteaptă cu nelinişte, cu nerăbdare, pe cineva care nu soseşte, care nu sună. El îl cunoaşte pe cel aşteptat după cum sună şi el n'a sunat încă şi trebuia să vie de mult. Măsoară timpul cu mintea lui mică şi este neliniştit că a întârziat. De ce a întârziat? De ce nu mai vine?

Şi doamna, afundată în fotoliu, îşi lustruieşte visătoare unghiile delicate cu *polisoarul*.

Deodată se aude tropot de cai mulţi. Trâmbiţe sună. Din mii de piepturi, ca dintr'unul singur, răsună: „Uraaa!!" Armata. In urma ei, trăsura regală, şi în trăsură un chip blând, un chip bun. Este un om, sau este imaginea bunătăţii? Este regele. Şi lumea strigă: „Trăiască regele", şi sufletul se'nduioşează de dragoste nemărginită şi lacrimi îţi vin în ochi. Iar lumea strigă mereu: trăiască regele.

Dar Jak nu înţelege nimic.

Armata a trecut, şi regele a trecut.

Clopotele bisericilor trimet în urechile oamenilor un dangăt trist.

Soneria a sunat şi Jak a sărit după fereastră şi a alergat la uşe. L-a cunoscut. Este el. A sosit. S'agaţă de piciorul lui, se caţără pe el, până îi ajunge la piept, îi înlănţue gâtul cu braţele lui lungi de maimuţă, îşi lipeşte obrazul de obrazul lui, ochii îi râd şi sufletul lui se contopeşte cu al stăpânului mult iubit. In sfârşit, a sosit. Scoate din gâtul lui mic nişte sunete grăbite. Poate îl întreabă: De ce ai întârziat bucurie a vieţii mele?

Domnul Dacian îl strânge la piept, îl mângâe şi vrea să-l sărute şi văzând pe doamna Dacian afundată în fotoliu, lustruindu-şi unghiile:

— Ştii tu dragă că trăim clipe mari? România a declarat război Germaniei.

— Voyons, chéri. Nici nu se putea altfel. Era şi timpul. Şi continuă să-şi mângâe unghiile delicate...

Jak priveşte în ochii lui, lung, şi par'că ar vrea să înţeleagă ce se petrece.

— Dar ştii tu că sunt mobilizat şi că mâine de dimineaţă, trebuie să mă prezint la regiment?

— Mâine dimineaţă? E drept, cam prea repede.

S'au aşezat la masă. Deşi Jak îşi avea scaunul lui, totuşi, sărea mereu, ca nici odată, pe genunchii domnului Dacian. Par'că presimţea că se vor despărţi. După masă, domnul Dacian îi zise: „Jak, fă-ţi patul". Jak rămase nemişcat.

— N'auzi? Fă-ţi patul.

Jak şi-a luat cearceaful lui mare cât un şervet, pe care în fiecare seară şi-l aşternea pe un fotoliu, perniţa pe care îşi sprijinea capul şi cuvertura cu care se învelea. Dar, desigur, mintea lui era ocupată cu alte gânduri, căci le lăsă să cadă pe parchet.

— Ce-i cu tine? Nu te culci?

El sări în patul stăpânului.

— Nu. Nu aici. Du-te la tine în pat.

Jak plecă trist, sări pe fotoliu, se prefăcu că se culcă şi spionă fiecare mişcare, până ce domnul Dacian stinse lumina. A doua zi de dimineaţă părea obosit. Ochii îi erau turburi şi roşii. Desigur, nu dormise toată noaptea.

Domnul Dacian îşi îmbrăcă hainele militare. Jak îl urmăreşte cu ochii neliniştiţi speriaţi. Ce se petrece în capul lui mic de maimuţă? Fără îndoială nu-şi dă seama de drama care se desfăşoară, dar instinctul lui îi spune ceva. Ce îi spune instinctul lui, de este atât de trist, atât de neliniştit?

Domnul Dacian îşi îmbrăţişează soţia, care îi urează sănătate şi grabnică întoarcere acasă, mângâe pe Jak, care scoate nişte strigăte stridente şi aleargă neliniştit dintr'un loc într'altul, şi apoi îl trage de haină, par'că n'ar fi vrut să-l lase să plece, par'că l-ar fi rugat să rămâe.

După ce domnul Dacian a ieşit, doamna se apropie de toaleta dintre ferestre, se priveşte în oglindă şi îşi trece uşor puful peste obrajii roz.

Jak se uită lung la uşa care se închisese în faţa lui şi care îl despărţea de cel care pleca. Ascultă câtva timp paşii cari coborau pe scări, apoi, când nu mai aude nimic, sare pe glaful ferestrei şi priveşte cercetător dealungul străzii. Desigur, îl văzu o clipă, căci chicoti. Dar, din sunetele pe cari le scotea, nu se putea pricepe ce clocotea în sufletul lui. Bucuria că-l mai vede, sau durerea că pleacă?

Cât este de adânc un suflet, fie el chiar de maimuţă!

Nu mai vede nimic pe stradă, fiindcă nu-l mai vede pe el. Cercetează toată camera. Pe un scaun este haina lui. O ia, o întoarce, o priveşte lung, o duce la gură. Poate a vrut s'o sărute. Caută prin buzunare. O batistă! Se uită lung la ea, pune o palmă pe frunte, iar apoi se leagă cu batista la cap, cum l-a văzut pe el făcând într'o zi, când îl durea capul. Poate şi pe Jak îl doare capul. Mai priveşte pe geam. De câte ori sună soneria, tresare, dar cunoaşte, dar ştie bine că nu este el.

Seara n'a mâncat. Nu şi-a [illegible] făcut patul ca de obicei. Nu şi-a acoperit fotoliul cu cearceaful lui mic, nu şi-a mai sprijinit capul pe perniţa lui. Toată noaptea a privit mult pe strada atât de întunecoasă, încât chiar dacă ar fi venit stăpânul, Jak nu l-ar fi văzut, dar el l-a aşteptat la geam. Apoi alergă la uşă, la uşa prin care ieşise el şi o privi lung, par'că ar fi rugat-o să se deschidă şi să-l lase să plece în căutarea lui.

Dimineaţa doamna Dacian l-a găsit în patul soţului, cu capul pe perna lui, şi perna era udă de lacrimi

Toată ziua, şi încă vre-o câteva zile n'a mâncat nimic şi nici apă n'a băut. Ochii îi erau trişti şi pierduţi în depărtările în cari sufletul lui, gata să zboare, poate îl vedea pe el, bucuria vieţii lui, pe dragul lui, în focul năpraznic al războiului, în care poate căzuse.

Mai apoi, nu mai alerga nici la geam ca să-l zărească venind pe stradă, nu mai tresărea nici când suna soneria, căci nu mai nădăjduia.

Intr'o dimineaţă, doamna Dacian, trecând în spre toaleta dintre cele două ferestre, găsi pe Jak cu perna soţului ei în braţe, dar nu mai suferea. Murise.

ALEXANDRU SABARU

M. S. Reginei Maria a României

Te-ai stins din vieaţă, bună Mamă,
Cu lacrimi grele ţara plânge;
Plâng clopotele de aramă
Şi soarele-i scăldat în sânge.

In vremuri grele de războiu
Ne-ai fost un Inger de lumină
Când coborai din sbor la noi
In haina zilei de hermină.

Iar când în şanţuri ne priveai
Cu raza ochilor albastră,
In orice suflet pătrundeai
Ca o lumină prin fereastră.

Şi-ai îndurat cu noi urgia
Subt vifor groasnic de obuz
Şi ne-ai văzut şi vitejia
In luptele de la Oituz.

Cu roua lacrimii în pleoape
Ne'mbărbătai pe toţi la rând
Şi Te-am fi vrut cât mai aproape
Ca să murim cu Tine'n gând...

Te duci acum, Regină bună,
Zadarnic inima ne-o frângem;
Plâng clopotele de aramă
Şi noi, ostaşii Tăi, Te plângem.

G. C. BAISAN

Odă Marei Regine Maria

Din lacrimi multe şi'nstelate
Cu flori cu aur şi lumină
Intre regine'ncoronate,
Ai fost mai mândră dintre toate:
Aşa te-am cunoscut: „Regină"

Şi dacă visul nostru mare,
S'a împlinit şi ne cunoaşte,
Când te privim plutind în soare,
In ochi te soarbe fiecare,
Ca'mpărtăşania la Paşte

Căci am învins o ştiu bătuţii
O ştiu isvoarele şi marea,
O văd săracii şi avuţii
Şi-o simt azi toţi necunoscuţii,
Câti poate să închidă zarea

Poporul astăzi vrea să cânte
Şi cântecul pe patru vânturi
Se va porni, ca să'nspăimânte,
Ori ce duşman ce-ar vrea să'mplânte
Cuţitu'n sfintele pământuri

Şi mâini, Regină, când nepoţii,
Nu vor mai şti să lege-o rană,
Când vor pieri din lume hoţii
La Tine veseli şi cu toţii,
S'or închina ca la icoană.

Icoană-a sfintelor clipite
In ceasul greu al anatemei,
Icoană-a zilelor sfinţite
Şi-a plânsetelor răstignite
Pe crucea limpede a vremei,

Atunci în calendare sta-va
O sfântă mare, pe vecie,
Iar faţa Ta lumină da-va
Şi te-om cânta, urcându-ţi slava
Alături de Sântă-Mărie

I. GH. STAN

Cărţi şi cititori

Cărţile fără cititori au o existenţă foarte firavă. Deabia se pot numi cărţi. In cazul când reprezintă o valoare reală, ele rămân încă legate de autor, care mai ţine la ele şi se mai gândeşte la soarta lor. Dar în fond, autorul nu are nici o putere şi nu mai poate schimba nimic. Cel mult, el se mângâe cu nădejdea că o altă generaţie va şti să preţuiască o carte, care n'a fost înţeleasă cum se cuvenia, la epoca în care a apărut.

Starea civilă a unei cărţi, spre a spune astfel, o hotărăsc însă cititorii. Ei decid dreptul ei la viaţă, şi durata ei în viaţă. Este şi firesc să fie astfel, din moment ce rostul unei cărţi este să pornească de la un suflet, la alt suflet, — de la un om la alt om, să comunice dragoste, să însămânţeze idei, să determine stări spirituale. Cărţile sunt născocite de oameni, pentru oameni. Ele mărturisesc sufletul omenesc cu tot ce-l desparte de treptele celelalte ale vieţuitoarelor, cu puerea lui de transcendere a realităţii, cu năzuinţa spre ideal, cu dorul după frumuseţe şi dreptate. Ba mai mult. N'm vrea să pară un paradox când afirmăm că în cărţi nu este vorba despre *viaţă*, ci numai despre sufletul omului : Viaţa este altceva decât sufletul omului. Ceva mai mare, mai cuprinzător şi, desigur, mai tainic decât sufletul omenesc. Câteodată, viaţa este chiar vrăşmaşă acestuia, atunci când ea capătă aspectul grav de problemă, de enigmă ce trebue deslegată. Ca enigmă ea momeşte numai, dar niciodată nu se va desvălui. In nici un timp, nimănui. Cărţile nu pot cuprinde viaţa în întinderea ei magnifică şi misterioasă, ele cuprind numai sufletul omenesc, în năzuinţa lui de a fi totdeauna viu şi cât mai plin de viaţă. Acest lucru trebue să-l înţeleagă cititorii, ca să ştie ce să ceară de la o carte. Să nu ceară mai mult decât poate ea da, sau să nu ceară altceva decât ceea ce dă ea. In nici o carte din lume, nu se epuizează misterul existenţii. Nu există cuvinte care, aşternute pe hârtie, să aibă puerea să dea laoparte ceaţa neştiinţei noastre şi să ne aşeze faţă în faţă cu explicaţia din urmă a firii. Toate literele şi toate cuvintele se opresc undeva, într'un fumd, mai departe de care, nu se poate merge. Viaţa rămâne măreaţă, închisă în sine, deasupra oamenilor şi a faptelor lor, deasupra istoriei, a timpului şi a spaţiului, necuprinsă de mintea omenească şi netălmăcită de filele cărţilor. Dar dacă viaţa rămâne alături de noi, în indiferentă şi chiar vrăşmaşă, sufletul, este în noi însine, suntem noi însine sufletul, neconfundăm cu el, nu suntem altceva afară de el. Pe el îl cunoaştem, de el ne putem apropia. Îi ştim marginile. Înţelegem spre ce năzuieşte, pentru ce suferă şi cum moare. Despre acest suflet care este acelaş în toţi oamenii, vorbim fiecare deosebit, în felul nostru, cum ne pricepem. Până la urmă, cădem însă cu toţii de acord asupra naturii lui esenţiale asupra omenescului din el, profund şi dureros.

Deaceea, cea mai strânsă solidaritate trebue să se găsească între cititor şi carte. Căci cititorul se apropie cu sufletul lui individual şi de acuma, de sufletul din carte, care trebue să fie general, şi de totdeauna. Intre existenţă şi om a fost de la început o surdă ostilitate. Omul a suferi, a aglomerat înfrângere după înfrângere, durere după durere.

Tradiţia acestei suferinţe şi-a lăsat amprentele în sufletul omenesc de totdeauna, aşa cum se află zugrăvit în cărţi. In acele cărţi scrise de autori cari au intuiţia unui suflet omenesc veşnic ; căci în frământările sale, sufletul poate, sau mai bine zis, trebue să-şi găsească un echilibru, dăinuirea lui în continuă neliniste este o stare de păcat ; firesti pentru el sunt pacea, seninătatea, bucuria. Aceste forţe morale trebuesc smulse din adâncurile propriei sale substanţe, din natura sa spirituală, care, desigur, este veşnică şi neschimbătoare. O carte bună are acest efect : ea ne convinge de natura veşnică şi neschimbătoare a spiritului, şi lasă în mintea cititorului o dără de linişte, de împăcare şi potolire. Mai mult, ea îi toarnă un fel de orgoliu în inimă, îi arată că sănătatea nu i-a venit din afară, de la forţele oculte ale vieţii, ci dinăuntru, din propria lui zidire, opusă vieţii celei mari şi turburătoare, care îl chinue. Deschideţi orice fel de carte vreţi, modernă sau antică, cititi orice vă place ! Veţi constata că fiecare autor are grijă să strângă cât mai multe frumuseţi, furându-le sau smulgându-le parcă cu forţa, existenţei, şi să le dea un vestmânt cât mai omenesc, prin muzicalitate şi limpezime, să le separe parcă din haosul stării lor naturale şi să le facă ale noastre, ale sufletului nostru.

Iată o poezie, de pildă, a unui poet modern, d. Adrian Maniu, un spirit larg, care îmbrăţişează şi adânceşte problemele, cu gravitate.

Poezia se chiamă: **Intr'o grădină vechie.** O reproducem spre a se vedea limpede cum nu este vorba în ea despre o descriere a naturii, ea nu-şi are existenţa ei în afară, ci într'atât cât este creaţie, se petrece numai în spirit, şi pentru spirt. Ea e menită să-l impodobească, să-i lumineze frumuseţile, să-i înalţe caracterul său autonom.

Intr'o grădină vechie, cu
trandafiri în sânge,
Cu drumuri tremurate prin
iarba năpârlită,
Stejarii cu coroana de vreme
înnegrită
Acoperă izvorul să nu mai
poată plânge.
Un stol de vrăbii tipă în vişinii uscaţi,
Pe care cleiul galben, băşici
bătu topazul.
O coţofană sare pe drum în
paşi săltaţi,
Spre clopotul de broaşte ce
pomeneşte iazul.

Pe cerul roz, trec palizi nori
ca ceara.
Sub ziduri dărâmate, în fun-
duri de alee,
Desfăşură păunii ochi verzi
în curcubee,
Intr'o grădină veche în care
curge seara.

Pe flori coboară fituri, ce-
nuşe de amurg,
Răzorul ploi de stele din
desfrunziri îşi strânge
Intr'o grădină veche, cu
trandafiri de sânge,
Blajin un înger negru îşi
paşte calul murg.
Versuri, pag. 57.

Lirismul antic era şi mai categoric în separaţia sufletului de natură, din teama de a nu se produce vreo confuzie.

Horaţiu este prin excelenţă poetul care nu s'a gândit decât să găsească cele mai viguroase argumente de seninătate spirituală, păstrat în hotarele fiinţei sale autonome. Deaceea Horaţiu, mai mult decât oricare poet din lume, este un clasic, adică slujeşte în clase, şcolarilor de învăţătură. Invăţătură nu despre altceva, decât despre condiţia morală a omului, despre ceea ce e intim în făptura sa, despre sufletul său. La Horaţiu, ca la toţi anticii de altminteri, separaţia dintre om şi viaţa cea mare, din afară de sufletul lui, vrăjmaşă lui, era netă, asigurată de o desăvârşită luciditate. Acele celebre versuri:

Lăsa-vom pământ şi cămin
şi soţie.
Din pomii pe care i-ai pus,
n'o să vie
Nici unul cu tine, ci doar
şi-o'nsoţi
Un trist chiparos pe stăpâ-
nul de-o zi.
(Ode, II, 14 trad. de N. I. Heresou).

arată poziţia limpede în faţa morţii. Şi această atitudine ne-o înfăţişază poetul ca pe o învăţătură, de care trebue să ţinem seama, când pornim în căutarea fericirei noastre.

Dar dacă importanţa cărţilor pentru om este atât de mare, nu todeauna ele au cinstea pe care o merită. Rostul lor nu e înţeles cum se cuvine. O carte neînţeleasă rămâne multă vreme ca şi moartă. Misiunea autorului se închee în momentul când el va da drumul operei sale, în librării. De acum încolo începe datoria lectorului, care e asemănătoare, am spune, cu aceea unui pedagog. Pentru că opera trebue primită cu atenţie, şi pusă în cele mai bune condiţii ca să rodească. Ca şi un copil, ea trebue să crească, să-şi întindă puterile ei de influenţă, să-şi transmită sensurile, să fie o forţă. Cu apariţia fiecărei opere noi, se măreşte solidaritatea umană. Creşte ştiinţa despre noi înşine, şi credinţa în puterile noastre morale. In epocile de cultură adevărată, cititorii nu numai că ştiu să primească operele la apariţia lor, dar ei le şi aşteaptă.

Simt dinainte ce le lipseşte, şi prin solidaritatea care este între public şi creator, ei dau sugestii, arată întrucâtva semne de nerăbdare, şi pregătesc astfel terenul sosirii cărţilor de valoare. Bine înţeles, raportul acesta, dintre carte şi cititor, este cel ideal, care îşi găseşte exemplul în realitate nu atât de des. Totuşi exemplul este luat din realitate, fiindcă istoria literaturii este plină de cărţi epocale.

In realitate mai sunt, e drept şi cărţi rele şi cititori răi. *Luna cărţii* este instituită însă pentru îndreptarea sau înlăturarea acestora.

C. FANTANERU